

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Придунайська філія

МАУП

Кафедра «Менеджменту»

Затверджую:
Директор ПФ ПрАТ «ВНЗ
«МАУП» _____
проф. Гуменникова Т.Р
«_____» лютий 2020 р.

Схвалено на засіданні кафедри
Протокол № ____ від __.02.2020 р..
Завідувач кафедри _____
к.е.н. Заєць М. А.

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розміщення продуктивних сил

галузь знань _____ 07 «Управління і адміністрування» _____
(шифр і назва галузі знань)
напрямок підготовки _____ 073 «Менеджмент» _____
(шифр і назва напрямку підготовки)
спеціалізація _____ Економіка та управління бізнесом _____
(назва спеціалізації)
інститут, факультет, відділення _____ Придунайська філія МАУП _____
(назва інституту, факультету, відділення)

Розробник (-и) силабусу навчальної дисципліни:
Приходько О.Ю.

Викладач:
Приходько О.Ю.

Силабус розглянуто і затверджено на засіданні кафедри
Протокол від _____ № _____

Завідувач кафедри _____
(підпис)

Силабус погоджено з гарантом (керівником) освітньої програми
_____) (назва освітньої програми)

____.____. 20__ р.

Керівник (гарант) освітньої програми _____
(підпис)

Силабус перевірено

____.____. 20__ р.

Заступник директора _____
(підпис)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) (ПІБ) _____ 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) (ПІБ) _____ 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) (ПІБ) _____ 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) (ПІБ) _____ 20__ р., протокол № _____

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
Придунайська філія
Кафедра менеджменту

Назва дисципліни	Розміщення продуктивних сил
Викладач	Приходько Оксана Юріївна
Портфоліо викладача	
Контактний тел.	04841-77-903
E-mail:	ksenia111y@gmail.com
Сторінка дисципліни на сайті	
Консультації	1-3 четвер, 2 години, 14.40-17.00

1. Коротка анотація до дисципліни. Навчальна дисципліна «Розміщення продуктивних сил» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітнім ступенем «Бакалавр» в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент». Має статус нормативної компоненти циклу професійної підготовки. Предметом вивчення навчальної дисципліни є процес формування у студентів наукового світогляду та спеціальних знань з теорії та практики розміщення продуктивних сил.

2. Мета: формування знань щодо розміщення, територіальної організації та галузевої структури продуктивних сил України, аналізу стану і визначення головних напрямів регіонального розвитку економіки в умовах ринкових відносин.

Завдання: вивчення закономірностей і факторів розміщення продуктивних сил, завдань ефективного використання природних, науково-виробничих та людських ресурсів, територіальної і галузевої структури господарського комплексу України..

3. Формат курсу: очний (*offline*)

4. Програмні результати навчання (інтегральні, фахові компетентності):

Компетентності загальні (ЗК)

ЗК 1 базові уявлення про соціально-економічну географію України;

ЗК 2 базові уявлення про територіальну організацію суспільства, концепції територіальних структур,

ЗК 3 особливості та етапи планування соціально-економічного розвитку територій;

ЗК 4 здатність використовувати професійно профільовані знання й практичні навички для аналізу суспільної і територіальної організації виробництва, оцінки функціонально-галузевої структури господарства регіонів України.

Компетентності фахові (ФК)

ФК 1 аналізувати суспільно-географічні зв'язки, відношення та процеси;

ФК 2 характеризувати суспільно-економічне положення певної території; форми територіальної організації суспільства;

ФК 3 аналізувати соціально-географічні особливості просторових процесів та форм організації життєдіяльності сучасного соціуму

5. Тривалість курсу. 120 годин (4 кредити ЄКТС), з них: 52 години аудиторної роботи; 68 годин – самостійної роботи, залік.

6. Статус дисципліни: вибіркова

7. Пререквізити: Вивчення дисципліни «Розміщення продуктивних сил» ґрунтується на дисциплінах «Політична економія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка».

8. Технічне й програмне забезпечення /обладнання. Вивчення курсу не потребує використання програмного забезпечення крім загальнонавчаних програм та операційних систем, таких як програми презентацій Microsoft PowerPoint, Open Office Impress;

9. Політика курсу. Студент дотримується правил академічної доброчесності (згідно загальних правил Придунайської філії ПрАТ «ВНЗ»МАУП»):

- обов'язкове відвідування навчальних занять;
- активність студента під час практичних занять;
- своєчасне виконання завдань самостійної роботи;
- відпрацювання занять, що були пропущені або не підготовлені (незадовільні оцінки) на консультаціях.

Не допустимо: пропуск занять без поважних причин; запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (за винятком дозволу викладача при зверненні до текстів нормативно-правових актів); списування та плагіат.

10. Зміст дисципліни: Курс складається з двох змістових модулів. Кожен модуль, у свою чергу, складається з лекційної та семінарської частин:

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	у тому числі			
		л	с	п	с.р.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Наукові основи РПС					
Предмет, метод і завдання дисципліни.	2	2			
Закономірності, принципи і фактори РПС	16	4	2		10
Економічне районування та територіальна структура нар. господ.	16	4	2		10
Наукові методи аналізу розміщення і територіальної організації народного господарства	12	4			8
Народногосподарський комплекс України, його галузева структура і територіальна організація.	14	2	2		10
<i>МКР</i>	2			2	
<i>Разом за змістовим модулем 1</i>	62	16	6	2	38
Змістовий модуль 2. Регіональна структура РПС					
Міжгалузеві регіональні комплекси, їх структура і розміщення.	22	8	4		10
Аналіз продуктивних сил регіонів, проблеми і основні напрями їх розвитку за ринкової економіки.	18	6	2		10
Міжнародні економічні зв'язки України.	16	4	2		10
<i>МКР</i>	2			2	
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	58	18	8	2	30
Усього годин	120	34	14	4	68

11.Форми і методи навчання.

Основними видами навчальних аудиторних занять є **лекції, семінарські заняття, консультації.**

При викладанні **лекційного матеріалу** передбачено поєднання таких форм і методів навчання, як лекції-бесіди, лекції-візуалізації.

Лекція-бесіда забезпечує безпосередній контакт викладача з аудиторією і дозволяє привернути Вашу увагу до найбільш важливих питань теми лекції, визначити у процесі діалогу особливості сприйняття навчального матеріалу. Ви маєте можливість обмірковувати поставлені запитання, робити самооцінку рівня своєї підготовки, навчитися самостійно формувати висновки і узагальнення.

Лекція-візуалізація включає візуальну форму подачі лекційного матеріалу технічними засобами навчання. Читання такої лекції зводиться до розгорнутого або короткого коментування викладачем візуальних матеріалів, що переглядаються.

При проведенні **семінарських занять** передбачено поєднання таких форм і методів навчання як робота у малих групах, дискусія, публічний виступ, групові проекти та кейс-завдання.

Ви працюєте з інформацією вдома, зокрема з використанням мережі Інтернет (див. *рекомендовану літературу*), під час занять виконуєте усні та письмові завдання, виступаєте з доповідями і презентаціями, підготовленими як групою так і індивідуально, моделюєте поведінку у конкретних професійних ситуаціях. Програмою курсу передбачено такі проекти:

- Виступ за темою **індивідуального завдання** (тематика і критерії оцінювання див.: *Робоча навчальна програма дисципліни*).

- Виступ-інформування за темами семінарських занять.

12. Оцінювання знань здійснюється відповідно до «Положення про оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у ПрАТ «ВНЗ «МАУП» (<https://drive.google.com/file/d/1ENRncPY-dU2qLke7awVKn1OdfG88Hg8D/view>).

Система оцінювання навчальних досягнень

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	8	8	9	9
Відвідування семінарських занять	1	4	4	5	5
Робота на семінарському занятті	10	3	30	4	40
Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5	1	5
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25
Виконання ІНДЗ	30	1	30	-	-
Разом	-		102		84
Максимальна кількість балів: 186					
186:100=1,86. Студент набрав X балів; Розрахунок: X:1,86 = загальна кількість балів.					

Поточний контроль з дисципліни - це оцінювання навчальних досягнень студента протягом навчального семестру за десятибальною шкалою усіх видів аудиторної роботи (лекції та практичні заняття). Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення студента в освоєнні програмного матеріалу дисципліни; спрямований на необхідне корегування самостійної роботи студента.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і поєднує в собі два напрями:

- опитування лекційного матеріалу,
- перевірка самостійної роботи студента.

Зважаючи на це, використовуються такі форми поточного опитування:

- переказ лекційного матеріалу;
- тестування;
- заслуховування повідомлень студента з довідковою інформацією;
- заслуховування інформації про науково-дослідницьку роботу;
- реферати.

Система оцінювання аудиторної роботи.

Поточна аудиторна діяльність студента оцінюється за десятибальною (національною) шкалою.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- аналіз джерельної та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під час обговорення питань;
- та інші.

Критеріями оцінки є:

1) для усних відповідей:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мови;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури;
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;
- та інші

2) для виконання письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи;
- та інші.

Оцінювання тестових завдань студентом надані правильні відповіді на:

0-25% тесту – оцінка «незадовільно»;

26-50 % тесту – оцінка «задовільно»;

51-75% тесту – оцінка «добре»;

76-100 % тесту – оцінка «відмінно».

Критерії оцінювання відповіді студента на практичному занятті

Оцінка «відмінно» (8-10) - вичерпна відповідь на питання семінарського заняття. Студент відповідає логічно, послідовно, систематично. Відповідь свідчить про глибоке знання матеріалу. Студент опанував основну й додаткову літературу з теми, рекомендованої планом семінарського заняття. Доповідає впевнено, творчо, у доповіді виявляє науковий підхід, не підглядає у конспект, доцільно використовує терміни, правильно пояснюючи їх. Правильно відповідає на більшість питань викладача та учасників семінарського заняття;

Оцінка «добре» (6-8) студент виявляє досить повні знання матеріалу, не припускається у своїй відповіді суттєвих неточностей, засвоїв основну літературу, рекомендовану планом. Дає відповіді на питання викладача та учасників семінарського заняття. Доволі часто під час відповіді користується конспектом;

Оцінка «задовільно» (3-6) студент виявляє знання матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і роботи за спеціальністю. Доповідач сильно «прикутий» до конспекту, припускається помилок. Матеріал не повно розкриває проблему. Відповідає на поставлені запитання з помилками, однак спроможний зі сторонньою допомогою виправити їх;

Оцінка «незадовільно» (0-2) студент відповідає, читаючи з конспекту, без допомоги якого у матеріалі орієнтується слабо, допускає принципові помилки. Відповідає на поставлені запитання тільки зі сторонньою допомогою. Матеріал не розкриває проблему; студент читає з конспекту, матеріал відповіді студента розкриває проблему поверхово чи фрагментарно. На запитання викладача та студентів відповісти не може.

Студент, який не з'явився на практичне заняття із поважних причин, підтверджених документально, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені практичні заняття, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

13. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання.

Під час вивчення курсу виконуються 2 самостійні роботи (завдання до самостійної роботи див.: *Робоча навчальна програма дисципліни*).

Система оцінювання самостійної роботи.

Самостійна робота є активною розумовою діяльністю студента, пов'язаною з виконанням навчального завдання. Наявність завдання і установки на його виконання вважають характерними ознаками самостійної роботи.

Самостійна робота студентів виділена як окремий елемент навчального модулю із встановленням для нього вагового коефіцієнта.

Самостійна робота з виконання навчального завдання охоплює три етапи.

1. Підготовка студента до виконання завдання, теоретичне, психологічне, організаційно-методичне і матеріально-технічне забезпечення самостійної роботи. Теоретична готовність студента виявляється у його інтелектуальній підготовленості, тобто у здатності застосовувати свої знання для виконання завдання. Практична цінність полягає у здатності оптимально планувати самостійну роботу, вміло використовувати конспект лекцій, підручники, посібники, комп'ютер, розумові операції (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікацію та інші). Психологічна готовність студента передбачає передусім наявність у нього мотивів до виконання конкретного завдання.

2. Безпосереднє виконання навчального завдання. Це найважливіший і найвідповідальніший етап роботи студента. Оскільки навчальне завдання найчастіше постає у навчально-пізнавальній формі, то в процесі його виконання беруть участь усі психічні процеси, які забезпечують пізнавальну активність: відчуття, сприйняття, уява, пам'ять, мислення, увага та інші. На ефективність виконання завдання впливають такі особистісні якості студента, як цілеспрямованість, наполегливість, відповідальність тощо.

3. Аналіз виконаного завдання. Є завершальним етапом самостійної роботи. Під час аналізу студент оцінює (шляхом самоконтролю, іноді взаємоконтролю) якість і час виконання завдання, ефективність використаних у процесі роботи методів і засобів.

При контролі виконання завдань, які винесені для самостійного, індивідуального опрацювання, оцінці підлягають:

- самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань;
- написання рефератів;
- підготовка реферативних матеріалів, публікацій тощо.

Критерії оцінювання:

- змістовність – 3 бали
- відповідність темі та вимогам оформлення – 2 бали.

Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 5 балів.

14. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання.

Модульний контроль з дисципліни «Розміщення продуктивних сил» проводиться 2 рази на семестр, і включає проведення контрольних заходів за всіма темами змістовного модуля у формі контрольної роботи. До контрольних заходів допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю. Під час модульного контролю оцінюються такі компоненти:

- Повнота розкриття теми – 10 балів
- Якість інформації – 10 балів
- Самостійність та креативність – 5 балів

Максимальна кількість балів - 25 балів.

15. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання: Екзамен.

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі виконання всіх видів навчальної діяльності, поточного контролю та екзамену. Студент допускається до семестрового контролю, якщо він виконав всі види робіт, які передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. З метою забезпечення об'єктивності оцінок та прозорості контролю набутих студентами знань, вмінь та навичок, семестровий контроль здійснюється в письмовій формі за екзаменаційними білетами.

При оцінюванні результатів екзамену 100 балів розподіляються між кількістю питань та зазначаються в екзаменаційному білеті. До відомості обліку успішності вносяться сумарні результати поточних досягнень (поточного (рубіжного (модульного)) контролю, бали, отримані студентом за усі передбачені, види навчальної діяльності) та підсумкового контролю за формулою:

результати поточних досягнень студента (РПД) + результати підсумкового контролю (РПК) / 2 = загальна оцінка (ЗО)

Критерії оцінювання:

За 100-бальною шкалою	Загальний коментар	Коментар за видами робіт
90 - 100	Студент виявив всебічні, систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисципліни, передбаченого програмою; засвоїв основну та додаткову літературу, рекомендовану програмою; проявив творчі здібності в розумінні, логічному, стислому та ясному трактуванні навчального матеріалу.	- регулярне відвідування лекційних, семінарських занять, вчасне виконання всіх завдань самостійної роботи; - студент дає правильні ґрунтовні відповіді на всі запитання викладача щодо економічної сутності завдання; - демонструє творчий підхід щодо формулювання відповіді; - бере активну участь в аудиторній і поза аудиторній роботі.
82 - 89	Студент виявив систематичні та глибокі знання навчального матеріалу дисципліни вище середнього рівня; продемонстрував уміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни, їх значення для подальшої професійної діяльності.	- регулярно відвідує лекційні, семінарські заняття, вчасно виконує всі завдання самостійної роботи; - дає правильні відповіді на більшість поставлених викладачем питань; - бере активну участь в аудиторній і поза аудиторній роботі
74 - 81	Студент виявив загалом добрі знання навчального матеріалу дисципліни при виконанні передбачених програмою завдань, але припустив низку помітних помилок; засвоїв основну літературу, рекомендовану програмою; показав систематичний характер знань з дисципліни.	- при виконанні завдань припускався декількох помилок, але правильно виправив їх після зауважень викладача.

65-73	Студент виявив знання навчального матеріалу дисципліни у обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; справився з виконанням завдань, передбачених програмою; ознайомився з основною літературою.	- не регулярно відвідує лекційні, семінарські заняття, не вчасно виконує всі завдання самостійної роботи; - при виконанні завдань, під час відповідей допускає суттєві помилки у формулюванні
60 - 64	Студент виявив знання основного навчального матеріалу дисципліни в мінімальному обсязі, необхідному для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; припустив помилки у відповідях на запитання при співбесідах,	- та трактує категорій; - демонструє репродуктивний підхід щодо формування відповіді; - не активно бере участь в аудиторній та позааудиторній роботі.
35 - 59	Студент має значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу дисципліни; допускав принципові помилки при виконанні передбачених програмою завдань, але спроможний самостійно доопрацювати програмний матеріал і підготуватися	- часто не відвідує лекційні та семінарські заняття; - демонструє відсутність знань з елементарних питань; - не вміє виконати елементарні
0 - 34	Студент не мав знань зі значної частини навчального матеріалу; не спроможний самостійно засвоїти програмний матеріал і потребує повторного вивчення навчальної дисципліни.	- арифметичні дії (середня величина, відсоток від числа тощо); - проявляє пасивність під час лекційних та аудиторних занять.

16. Орієнтовний перелік питань для семестрового комплексного контролю (див.: Робоча навчальна програма дисципліни).

17. Шкала відповідності оцінок

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОцінкаECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
68-74	D	задовільно	
60-67	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

18. Рекомендовані джерела (література):

Базова

1. Розміщення продуктивних сил: навч. Посібник / Антоник В.І., Ковальчук В.А., Кононенко В.Д., Бабець Є.К., Стасюк В.П. – Кривий Ріг: Мінерал. – 2005. -194 с.
2. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: навч.-метод.посіб. для студ. Вищ.навч.закл./ О.М. Пертрига. – К.: ДП. «вид.дім «Персонал», 2009. – 302с.
3. Жук М. В., Круль В. П. Розміщення продуктивних сил і економіка регіонів. — К.: Кондор, 2004. — С. 19–22.
4. Заблоцький Б.Ф. Розміщення продуктивних сил України: Національна макроекономіка: Посібник для вузів. – К.: Академія, 2002.
5. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Підручник Дорогунцов С.І., Заяць Т.А., Пітюренко Ю.І. та ін. - Київ, КНЕУ, 2005 р. - 988 с.

Допоміжна

6. Антонік В.П., Ковальчук В.А., Кононенко В.Д., Бабець Е.К. Розміщення продуктивних сил.- К.: ВД „Професіонал”, 2006.- 224 с.

7. Голиков А.П., Дейнека А.Г., Казакова Н.А. Размещение производительных сил и регионалистика. Учебное пособие. - Харьков: ООО «Олант», 2002.- 320 с.
8. Дорогунцов С.І., Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Теорії розміщення продуктивних сил і регіональної економіки.-К.:Стефед-2, 2001.- 144 с.
9. Єпіфанів А.О., Сало І.В. Регіональна економіка.- К.: Наукова думка 2000.- 344 с.
10. Заблоцький Б.В. Розміщення продуктивних сил України: Національна макроекономіка: Посібник.- К.: Академвидав, 2002.- 368 с.
11. Іщук С.І. Розміщення продуктивних сил і територіальна організація виробництва: Навч. посібн.. - К.: Вид. Паливода А. В., 2002.- 260 с.
12. Лишиленко В.І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка.- К.: Центр навчальної літератури, 2006 – 325 с.
13. Олійник Я.Б., Запотоцький Ф.П. та ін. Регіональна економіка. - К.: КНТ, 2007.- 444 с.
14. Розміщення продуктивних сил України: Підручник /За ред. Є.П. Качана - К.: ВД “Юридична книга”, 2004. – 552 с.
15. Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. Посібник для самостійного вивчення дисципліни / С.І. Дорогунцов. – К.: КНЕУ, 2000. - 364 с.
16. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник /За ред.. Ковалевського В.В. — К. : Знання, 2006. — 350с.
17. Сазонець І.Л., Джинджоян В.В., Чубар О.О. Розміщення продуктивних сил: навчальний посібник.- К.: Центр навчальної літератури, 2006.- 320 с.
18. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: Навч. посіб. – К.: Вікар, 2002. – 374 с.
19. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком. — К.: Вища шк., 2000. — С. 40–63.
20. Тестеров П. М., Тестеров А. П. Менеджмент региональной системы. — М., 2002.
21. Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка. – К.: Кондор, 2005 – 344 с.
22. Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. Економіка та розвиток регіонів (областей) України. Навч. посіб.- К.: ЦУЛ, 2002.- 644 с.
23. Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. Розміщення продуктивних сил України. Навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2002.- 470 с.
24. Уткин Э. А., Денисов А. Ф. Государственное и региональное управление. — М., 2002.

15. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Міністерства економіки України [сайт [http://www. me.gov.ua](http://www.me.gov.ua)].
2. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [http://www. nbuv.gov.ua].
3. Національна парламентська бібліотека [http://www. alpha.rada.kiev.ua].
4. Наукова бібліотека ім. Максимовича [http://www. Lib.com.ua].
5. <http://alpha.rada.kiev.ua>- веб-сервер Верховної Ради
6. <http://www.uazone.net/atlas/>- цифровий атлас України
7. <http://www.irr.org.ua/>- Інститут реформ, м. Київ
8. <http://www.ukrstat.gov.ua/>- Державний комітет статистики України
9. <http://www.icps.kiev.ua/>- Міжнародний центр перспективних досліджень в Україні